

ΤΙΜΟΘΗΣ ΣΝΑΪΝΤΕΡ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μαθήματα δημοκρατίας απέναντι στις τυραννίες

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ, ΒΙΒΛΙΑ, ΣΕΛΙΔΕΣ 1-3

ΤΙΜΟΘΙ ΣΝΑΪΝΤΕΡ

Η κρίση αφορά τη σχέση του ατόμου με την εξουσία⁹⁹

Σε είκοσι σύντομα μαθήματα, **ο καθηγητής Ιστορίας στο Γείλ** συμπικνώνει όσα διδάσκουν οι **ολοκληρωτισμοί του 20ού αιώνα**, δίνοντας συγκεκριμένες οδηγίες για όσα πρέπει να κάνουμε για να αποφύγουμε την τυραννία

ΤΗΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ

Eγχειρίδιο υπεράσπισης της φιλελεύθερης δημοκρατίας και κάλεσμα στους πολίτες να αναλάβουν την ευθύνη για το μέλλον της, το σύντομο βιβλίο «Απέναντι στην τυραννία. 20 μαθήματα από τον 20ό αιώνα» (μτφ. Κ. Σχινά, Εκδόσεις Παπαδόπουλος) έχει ήδη χαρακτηριστεί απαραίτητο ανάγνωσμα. Ο Τίμοθη Σνάιντερ, όχι απλά δεν θεωρεί τη δημοκρατία δεδομένη, αλλά τονίζει ότι από λόγο βρισκόμαστε στο σημείο του «να ζει κανείς ή να μη ζει». Ειδικός στους ολοκληρωτισμούς του 20ού αιώνα, ο Σνάιντερ πα-

ρακούλουθει και σχολάζει εδώ και χρόνια τις εξελίξεις στην Ευρώπη, εκφράζοντας την ανησυχία του για την άνοδο του λαϊκισμού και της Ακροδεξιάς. Ωστόσο, κινητρό για να γραφτεί αυτό το σύντομο «εγχειρίδιο δημοκρατίας» πάντα το αποτέλεσμα των αμερικανικών εκλογών. Αξιοποιούντας τη γνωστή του ως ιστορικού, ο Σνάιντερ θέλει να συμβάλει ως πολίτης στην προστασία της δημοκρατίας και να προτρέψει τους συμπολίτες του να κάνουν το ίδιο, ο καθένας ξεχωριστά και όλοι μαζί.

■ **Στο πρώτο μάθημα, με τίτλο «Μην υπακούετε εκ των προτέρων», λέτε ότι το μεγαλύτερο μέρος της**

εξουσίας των αυταρχικών καθεστώτων παρέχεται αυτόβουλα από τους πολίτες. Πώς εξηγείται η προκαταβολική υπακοή όταν δεν την υπαγορεύει ο φόβος; «Τείνουμε να υπακούμε προκαταβολικά στους κανόνες γιατί στο 99% των περιπτώσεων αυτό είναι το σωτό. Ωστόσο, υπάρχουν σημεία που οι κανόνες αλλάζουν δραματικά. Ενστικτικός, η τάση μας είναι να προσαρμοστούμε. Άλλα πρέπει κανείς να έχει την πολιτική σύνεσην να αναγνωρίσει αυτές τις σημείας και πολύ αυτενδιπά να μην προσαρμοστεί. Αυτό είναι πολύ κρίσιμο γιατί κάποια πράγματα, από τη σημείη που θα συμβούν, πιάνουν να είναι αναστρέψιμα».

■ Γράφετε ότι η προσαρμογή σε αυταρχικές εξουσίες περιέχει κινδύνους. Θα μπορούσε να ισχύει και για τον τρόπο που έχει προσαρμοστεί η ΕΕ σε μια αυταρχική κυβέρνηση, όπως είναι η ουγγρική. «Πριν από χρόνια έλεγα ότι η ΕΕ έπρεπε να αποβάλει την Ουγγαρία για να δώσει ένα παράδειγμα του τι είναι και τι δεν είναι αποδεκτό. Οταν αυτό δεν συμβαίνει εγκαιρώς, τότε είναι πια σχεδόν αδύνατο να το κάνεις αργότερα. Και αυτό ισχύει τόσο για τους πολίτες όσο και για ισχυρούς θεσμούς, όπως η ΕΕ».

Συνέχεια στη σελίδα 2

Τίμοθι Σνάιντερ

Συνέκεια από την 1η σελίδα

ΤΙΜΟΘΙ ΣΝΑΙΝΤΕΡ
Απέναντι στην
τυραννί - 20
μαθήματα από
τον 20ό αιώνα

Εκδόσεις
Παπιδόπουλος,
σελ. 112,
τιμή 10,99 ευρώ

Την περίοδο της

**ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΣΤΗΝ
ΤΥΡΑΝΝΙΑ**

«Υποστηρίζετε ότι οι πολίτες οφείλουν να υπερασπίζονται τους θεσμούς, γιατί χωρίς τη βοήθειά μας καταρρέουν. Την περίοδο των αμερικανικών εκλογών οι ευρωπαίοι αναλυτές επέμεναν ότι οι αμερικανοί θεωρούνται τόσο ισχυροί που μπορούν να σταθούν ανάχωμα σε έναν αυταρχικό πρόσδρο.

«Επρέπει μου μια γενική παραπήδηση σε ό,τι αφορά την ευρωπαϊκή αντίληψη για τις ΗΠΑ. Με εντυπωτικό το τοπ ην Έλληναν για αποκονιστική πλάτη που διατηρείται από την πλεονόμη μητροπολίνα να κάνει τεράστια διάρροη στο επίπεδο της γενονός, του εργαλιακού χώρου, της κοινωνίας. Στη χώρα μου βλέπει κα νεις πώς ορμούνται ανέργων πάνω το κάνουν οποιος εργάζεται μια συνηγματική κρίση, διαφορούν με αυτή την αποψή, που νομίζουν ότι έχουμε μια βεβαιότητα ότι οι ΗΠΑ θα είναι πάντα εδώ, θεωρούν ότι οι ΗΠΑ, ως δημοκρατικό κράτος, βρίσκονται σε μεγάλο κινδύνο. Το πρόβλημα με το σύστημα ελέγχου είναι ότι είναι εξαρτημένο από το δικαιοματικό συστήμα. Εάν το χάσουμε, τότε θα χάσουμε και το σύστημα ελέγχου. Το βλέπουμε σημειώσαμε με τον Πρόεδρο και το Κογκρέσο. Είναι ολοργάνωρο ότι πρέπει να γίνει σε βάθος έρευνα γύρω από τις σχέσεις του προέδρου και της διοικητικής με τη Ρωσία. Άλλα, οι ρευματικούς πλειοψηφία στο Κογκρέσο διακολεύεται να το

κάνει, παρ' όλο που πρόσκειται για εθνική υπόθεση».

■ **Προτρέπετε τους πολίτες να αντιταθούν και μονοχικά σταν κινδυνεύει η δημοκρατία. Θέωρετε ότι ένας άνθρωπος είναι αρκετός για να κάνει τη διαφορά;**

«Στο βιβλίο φέρνω το παραδείγμα της Ρόδα Παρκς και της Πολιούχεως Τερέζα Πρεκέραβα, που έγινε μια οικογένεια Εβραίων από τον Βαντού. Οι άνθρωποι που σκέφτονται ελεύθερη και συμπεριφέρονται ελεύθερος διαφορετικά από την πλεονόμη μητροπολίνα να κάνουν τεράστια διάρροη στο επίπεδο της γενονός, του εργαλιακού χώρου, της κοινωνίας. Στη χώρα μου βλέπει κα νεις πώς ορμούνται ανέργων πάνω το κάνουν οποιος εργάζεται ακούς χωρίς τακτική, εξαποθετικής βιασυρότητης Τραμπ. Εάν εκπαιδύστρια κάνουν τη ίδια, τότε αλλάζει τη πολιτική απειροφραγία. Η ικανότητα να συμπεριφέρεται διαφορετικά από την πλεονόμη είναι απαραίτητη για την ελευθερία. Σεν είσαι ελεύθερος εάν δεν είσαι πρόδημος για κάνεις πρόδημος το ποιος σε αναγκάζουν να ξεχωρίσεις».

■ **Μιλάτε για τους πολίτες σε μια εποχή που ακούμε αποκλειστικά αναφορές στις επιθυμίες, στην απογειώση, στα δίκαια του λαού. Αυτή η διαρκής επικλήση του λαού είναι**

κάτι αναμενόμενό σε εποχή αλλεπαλληλών εκλογικών αναμετρήσεων;

«Όταν οριακένες λέξεις εμφανίζονται πολύ συχνά, αποκλείοντας άλλες, είναι ανησυχητικό. Όπως ο λέξης "λαός" αντί για "πολίτες", ή "ημέτης" αντί για "πρωτοπούργος". Τη δεκαετία του 1930 ο Βίκτορ Κλέμπερερ έγραψε πολλά στον ναζιστικό περίπτερο στην Λαζαρίδη Φιλίππειο Τερέζα Πρεκέραβα, που έγινε μια οικογένεια Εβραίων από τον Βαντού. Οι άνθρωποι που σκέφτονται ελεύθερη και συμπεριφέρονται ελεύθερος διαφορετικά από την πλεονόμη μητροπολίνα να κάνουν τεράστια διάρροη στο επίπεδο της γενονός, του εργαλιακού χώρου, της κοινωνίας. Στη χώρα μου βλέπει κα νεις πώς ορμούνται ανέργων πάνω το κάνουν οποιος εργάζεται ακούς χωρίς τακτική, εξαποθετικής βιασυρότητης Τραμπ. Εάν εκπαιδύστρια κάνουν τη ίδια, τότε αλλάζει τη πολιτική απειροφραγία. Η ικανότητα να συμπεριφέρεται διαφορετικά από την πλεονόμη είναι απαραίτητη για την ελευθερία. Σεν είσαι ελεύθερος εάν δεν είσαι πρόδημος το ποιος σε αναγκάζουν να ξεχωρίσεις».

■ **Την περίοδο των αμερικανικών εκλογών γινούν πολύς λόγος για τις ευθυνές που είχε η ελίτ για την προτίμηση στον Τραμπ. Την ίδια ενοχοποίηση, αν και σε μικρότερο βαθμό, της ελίτ παραπούμε και σε ευρωπαϊκές χώρες. Φταίνε τελικά οι ελίτ για**

την ανάδο του λαϊκισμού;

«Είναι αληθέος πως η καμπάνα της Χελιδόνας ήταν κακός αποκλιμάκωμα από την πραγματικότητα μερίδας των πληθυνούμενων. Όμως η λέξη "ελίτ" είναι άλλη μια από τις επικίνδυνες λέξεις στις οποίες αναφέρθηκα υπότερα. Γιατί υπονοεί ότι το πρόβλημα δεν το έχουν σύστει οι πολίτες, αυτή η πειραία, αλλά μια μικροπολιτική ομάδα που βρίσκεται κάπου στην ανάμεσα. Πρόκειται για την πολιά φαντασία του καλού Βασιλιά. Ο χωρικός λέει ότι τον κατατίθουν οι ευγενείς, αλλά ο καλός βασιλιάς θα τον σώσει. Και στη συγχρονίτη εποχή στην οποία, είναι να κάνει κατι εναίοι. Και υπορχει ο φειδαίος που στην έχει την πολιτική της Έλληνα ήταν ο λαός είναι καλός, διότι πρέπει να έχει ζημείο εποιηθεί με τον πυγέτη και ότι το πρόβλημα πράκτηκαν αρκαδούς δούς παρεμβαλλούντας αναμετά τους - οι ελίτ, οι βεσσαρί, οι κονιάκες. Όμως στην πραγματικότητα όλοι στην ελίτ ανήκουν, εφόσον παρέχουν αποφάσεις. Οταν λοιπόν κάποιος χρησιμοποιεί τη λέξη "ελίτ", ότι δεν φέρει ειδήση για τη χώρα του, Κάποιος άλλος φέρει την ευ-

θύνη, κάποια ανωνύμη ομάδα που βαφτίζεται ελίτ. Οπότε, ναι, όταν οι ανέρχονται αρρώστων να χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο, συνειδητά ή αυστηρά απομακρύνονται από τη δημοκρατία προς κάπι άλλο».

■ **Στο Βιβλίο σας τονίζετε τη σημασία της αντικεμενικής, επαληθεύσιμης αληθείας και προτρέπετε τους αναγνώστες να είναι πολύ επιλεκτικοί στα σιδηράδια των ειδήσεων στο διαδίκτυο. Μάλιστα, παρατηρείτε ότι η μεταλήθεια είναι προστατίδιο**

«Δεν είσαι ελεύθερος εάν δεν είσαι πρόθυμος να κάνεις πράγματα που σε αναγκάζουν να ξεχωρίσεις»

Έτοιμοι να φασισμός. Ο φασισμός λέει ότι ο λαός είναι καλός, διότι πρέπει να έχει ζημείο εποιηθεί με τον πυγέτη και ότι το πρόβλημα πράκτηκαν αρκαδούς δούς παρεμβαλλούντας αναμετά τους - οι ελίτ, οι βεσσαρί, οι κονιάκες. Όμως στην πραγματικότητα όλοι στην ελίτ ανήκουν, εφόσον παρέχουν αποφάσεις. Οταν λοιπόν κάποιος χρησιμοποιεί τη λέξη "ελίτ", ότι δεν φέρει ειδήση για τη χώρα του, Κάποιος άλλος φέρει την ευ-

θύνη, κάποια ανωνύμη ομάδα που βαφτίζεται ελίτ. Οπότε, ναι, όταν οι ανέρχονται αρρώστων να χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο, συνειδητά ή αυστηρά απομακρύνονται από τη δημοκρατία προς κάπι άλλο».

τη δημοκρατία η άποψη ότι δεν υπάρχει αλήθεια».

■ Γράφετε ότι δύοι έχουν αυτή την άποψη τείνουν να αισθάνονται εναλλακτικοί και αντισυστηματικοί. Γιατί είναι τόσο ελκυστική αυτή η αντίληψη;

«Ένας λόγος είναι ότι πρόκειται για όρη που ενηλικώστηκαν. Οι έφηβοι έχουν μια φυσική τάση να αμφιθίστουν την εξουσία, από αυτό αντιλαύνουν ευχαριστητικό και ένα είδος δύναμης. Μέρος της ενηλικώστηκαν είναι να αποφραΐσεις τι θα πιστεύεις, όμως πολλά στη Δύση αρνούνται να κάνουν τη μετάβαση. Ο δεύτερος λόγος είναι η σύγχυση που έχει προκαλέσει το Διαδίκτυο. Καθώς ο δημιούργος πολιτισμός έχει βασιστεί στην αρχή πως ο γραπτός λόγος είναι πιο έγκυρος από τον προφορικό, έρχεται το Διαδίκτυο και στιδόποτε γραπτό πολλαπλασιάζεται αμετρήτες φορές. Και σε μεγάλο βαθμό πρόκειται για ανοποίες. Η αλλαγή συνέβη μέσα σε λιγότερο από μια γενά και δεν είχαμε χρόνο να προσαρμοστούμε, όποτε διακολεύεται κανείς να διαχωρίσει ανάμεσα στην εφημερίδα και στο Διαδίκτυο».

■ Στο βιβλίο αναφέρεστε στη διασπορά ψευδών ειδήσεων από ρωσικά μέσα την περίοδο των αμερικανικών εκλογών, παραπράντας ότι εκείνοι που πρώτοι κατάλαβαν τι συνέβαινε ήταν οι ουκρανοί δημοσιογράφοι. Τι

μπορούμε να διδαχτούμε;

«Πρότον, υπάρχει επιδίγγελμα που αιφρά την κατασκευή και διανομή ψευδών ειδήσεων εκεί που μπορούν να προκαλέσουν τη μεγαλύτερη πολιτική σημαδά. Δεύτερον, είναι απολύτως εφικτό να προκύψει μια εναλλακτική πραγματικότητα, κατασκευασμένη από τα μέσα ενημέρωσης. Αυτό που γνωρίζουμε από τον πόλεμο στην Ουκρανία είναι ότι οι άνθρωποι στη Ρωσία πραγματικά πιστεύουν πως η χώρα τους δεν εισέβαλε σε μια άλλη χώρα. Το ίδιο συνέβη και με την κατέρρεψη του μαλαισιανού αεροσκάφους. Ενώ έχει αποδειχτεί ότι Ρώσοι το κατέρριψαν, οι πολίτες δεν το πιστεύουν. Τρίτον, από πλευράς υπάρχουν έξιντοι επαγγελματίες και μια ολόκληρη φιλοσοφία. Στη Δύση ήμασταν πολύ αυτάρεσκοι και κάποιος τεμπλήνες, υποθέτοντας ότι δεν θα μπορούσε κανείς να μας εξαπατήσει. Άλλα εξαπατήθηκαν, και αυτό είχε συνέπειες, μεταξύ των οποίων και το εκλογικό αποτέλεσμα στην Αγγλία».

■ Γράφετε ότι η ρωσική ολιγαρχία που εγκαθίδρυθηκε μετά τις εκλογές του 1990 προωθεί μια εξωτερική πολιτική που αποσκοπεί να καταστρέψει τη δημοκρατία και σε άλλες χώρες. Θεωρείτε ότι θα έπρεπε να ανησυχούμε για τις σχέσεις διαφόρων ευρωπαϊκών κομμάτων με το Κρεμλίνο;

«Ναι, ανησυχώ πολύ γιατί τη Ρωσία θεωρεί θεμιτό να ανακατεύεται στις εκλαγές άλλων χωρών. Εχουν επι χρόνια σκεφθεί και εξασκηθεί πάνω σε αυτό. Και όμως μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης, ειδικά στην άκρα δεξιά και στην άκρα Αριστερά, δεν αναγνωρίζει το πρόβλημα. Επίσης ανησυχώ διότι η Ρωσία επιδίωκε να υποστηρίξει εκείνους ακριβώς τους ανθρώπους που θα συμβάλουν στην κατάρρευση του ευρωπαϊκού αικοδομήματος. Από τη δική τους οπτική γυναίκα πρόκειται για θεμιτό στόχο, αλλά δεν νοιάζει ότι γενικός ο Ευρωπαϊκός κατανοούν ότι μπορεί να δέχονται επίθεση με αυτόν τον τρόπο».

■ Σε μια ομιλία σας είχατε αναφέρει ότι αυτή τη στιγμή στη Δύση είμαστε στο σημείο τού «να ζει κανείς ή να μη ζει». Δηλαδή, τόσο άσχημα είναι τα πράγματα;

«Αυτό που αποκαλούμε Δύση είναι εφεκτό μόνο χάρη σε μια οικοδομή που από σχέσεις που αικοδομήθηκαν κατά τις τελευταίες τρεις γενιές – στο επίπεδο της ΕΕ και των διαπλανικών σχέσεων. Ολοι έχουμε μεγαλώσιμη σέναν κόδιμο που εξαρτάται από αυτές τις σχέσεις. Οι χώρες μας είναι τόσο στενά συνδεδεμένες ώστε αν αυτοί οι δεσμοί διαρρογούν, δεν θα σημάνει απλώς το τέλος ενός σχεδιου ενοποίησης. Οι συνέπειες θα είναι ευρύτερες, πιθανώς ακόμη και η καταστροφή ορισμένων χωρών. Για παράδειγμα, δεν περιμένω πως το Ήνωμένο Βασίλειο θα επιχειρήσει του Brexit».